

СЕЛИЩНИ ИМЕНА В ДВЕ ПРЕПРАВКИ НА ПАИСИЕВАТА „ИСТОРИЯ“ (РИЛСКАТА И ПОП-ЙОАНОВАТА)¹

Елена Каневска-Николова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
Филиал – Смолян

OIKONYMS IN TWO TRANSCRIPTS OF THE PAISII'S HISTORY (RILSKI'S AND PRIEST YOAN'S)

Elena Kanevska-Nikolova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv, Smolyan's Affiliate

The paper presents the oikonyms in the section about the four parts of the Bulgarian land in the Rilski's and Priest Yoan's transcripts of the Paisii's *History*. The aim of the research is carry out a phonetic, structural and semantic characterization of the oikonyms in the two transcripts.

Key words: *oikonyms, Rilski and Priest Yoan's transcripts, structural and semantic characteristics*

Според съвременните изследователи на Паисиевата „История славянобългарска“ до нас са достигнали около 50 нейни преработки/преправки, които имат компилативен характер (Драгова 2012: 40 – 46; Димитрова, Пеев 2012: 54 – 65). Както отбелязва Ил. Тодоров, „всяка преработка идва да задоволи известна обществена потребност, [...], внася нещо ново в съдържанието и формата на произведението“ (Тодоров 1982: 41).

Рилската преписка, ръкопис от 1825 г., е създадена в Рилския манастир (съхранява се в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ под № 775). Това е първата преработка – „истинска преписка“ (Ангелов 1966: 38), а не препис на „История славянобългарска“, която се явява прототекст на следващите преписи и превправки – Поп-Йоановата преписка (Змеево, 1830), трите Харитонови превправки

---

¹ Изследването е по проект ФП17-ФЛФ-004/16 май 2017 г., финансиран от НПД на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

(Змеево, 1831; Чирпан, 1831; неизв., 1832), Пирдопската преработка (Пирдоп, 30-те год. на XIX век), Кесаревия препис (Пазарджик, 1840 – 1841), Панагюрския препис (неизв., 40-те – 50-те год. на XIX век) и др.² Поп-Йоановата преправка (НБКМ 1113) е най-близка по време на създаване до Рилската преправка. Липсва единство в научната литература относно мястото на възникването ѝ поради наложилото се становище за две преработки – Поп-Йоанова и Змеевска (незапазена). В публикацията на М. Димитрова и Д. Пеев като място на възникване на достигналия до нас Поп-Йоанов препис е посочен Рилският манастир (Димитрова, Пеев 2012: 61), а М. Кръстева възприема хипотезата на Ил. Тодоров за съществуването на единствен ръкопис и го нарича Поп-Йоанова преправка, създадена през 1830 г. в Змеево (Кръстева 2014). М. Куршумова аргументирано доказва това допускане, както и авторството на ръкописа – поп Йоаникий Петкович (Куршумова 2014).

Настоящото изследване е посветено на имената на градовете в раздела за четирите части на българската земя в Рилската (РП) и Поп-Йоановата преправка (ПЙП)³, като целта е да се направи фонетична, структурно-образователна и семантично-етимологична⁴ характеристика на ойконимите в тях. При предаването на селищните имена е направена нормализация с цел максимално доближаване до съвременната графична система при запазване на някои графеми, важни като езикови особености или като характерни отлики между двете преправки.

Географското описание на българските земи с техните 4 части и градовете в тях се появява най-напред в Рилската преправка, което дава основание на Б. Ангелов да предположи, че тази глава е съставена от автора на компилацията (Ангелов 1966: 46). Това описание се включва и в следващите преправки – Поп-Йоановата, трите Харитонови, Кесаревия препис (КП 2012)⁵. Явен е стремежът на всеки преписвач „да постигне и да внуши представата за Голямата България и Голямото българско“ (Кръстева 2012: 179). Списъкът на градовете, включени в 4-те части на българската земя (*Мисиния, Тракия, Маке-*

---

² За генеалогията или родословното дърво на преписите и преработките на „История славянобългарска“ вж. Тодоров 1982; Димитрова, Пеев 2012.

³ Дигитални копия на ръкописите ми бяха предоставени от ръководителя на проекта доц. д-р Мила Кръстева.

⁴ Етимологичната характеристика е дадена в скоби след селищното име като аргументация за отнасянето му към съответната семантична група.

⁵ Разделът за четирите части на българската земя за пръв път цялостно е цитиран от Вл. Ив. Ламански (1869: 122 и сл.), а две години по-късно – и от М. Дринов (1871: 19 – 20).

дония и Дардания), е публикуван в статията „Наблюдения върху собствените имена в две преправки на Паисиевата *История* (Рилската и Поп-Йоановата)“ (вж. Каневска-Николова 2017). В Рилската преправка са изброени 136 селищни имена, а в Поп-Йоановата – 135⁶. За разлика от ПИП, в РП в част трета – Македония, се среща селищното име Алістра (написано наклонено, сякаш добавено между Неврокоп и Меомия⁷).

Някои от по-важните **фонетични особености** на СелИ в двете преправки – Рилската и Поп-Йоановата, са:

- и** вм. **о** – Белиградчѣк;
- и** вм. **е** – Лѡвич, Лескѡвиц, Тѣшвиш, Вѡдин, Прилип, както и Макидѡния;
- е** вм. **и** – Селистра, Ужеца;
- е** вм. **ѣ** – Тѣрнову, Малотѣрнову;
- е** вм. **Ѧ** – Меленик;
- Ѧ** вм. **и** – Нѣготн, Арбанас, Месѣвря, Скѡпе;
- о** вм. **у** – Кѡзложа, Команову;
- у** вм. **о** – Уряову, Севлююву, Тѣрнову, Ряову, Кесакову, Созѡву, Малотѣрнову, Аскюю, Узунжѡву, Карлову, Пѣрут, Кратову, Команову, Дякову, Тѣтову, Плѣсову;
- у** вм. **е** – Севлююву;
- ы** вм. **е** или **и** – Руссы, Етрополы, Бабайскы, Бытола;
- й** вм. **е** – Бабайскы;
- а** вм. **Ѧ** – Лѡма, Разграда, Преслава, Сѣра;
- а** вм. **ѣ** – Казанлѣк/Казалнѣк, Тран;
- а** вм. **е** – Кюстандѣл, Скѣча, Ужеца;
- ѣ** вм. **ѧ** – Сѣра (вм. Сяр, дн. Серес), Смилѣн (вм. Смилян) и Плѣсову (вм. Плясово) – с **ѧ**;
- Ѧ** вм. **х** – Ряову, Аскюю, Демѣрисар;
- Ѧ** вм. **в** – Аскюю;
- Ѧ** вм. **м** – Месѣвря;
- ж** вм. **ц** – Жумая (3), Кѡзложа, Узунжѡву, Балжа, но Пазарѣик и Гюмюрѣйна (ПИП);
- п** вм. **б** – Палчѣк;
- х** вм. **й** – Дѡхрен.

⁶ Градовете всъщност са с един по-малко, тъй като Тетово и Калканда назовават един и същи град.

⁷ В изданието на Рилската преправка на „История славяноболгарская“ Б. Ангелов е поставил Алистра след Сера (Ангелов 1966: 134).

Откриват се и някои характерни акцентни особености: Айтòс (в ПЙП), Бèлиградчик (в ПЙП), Вардàр, Загорà, Комàнову, Никопòл, Петрìч, Пещèра (в РП), Стèна, Софìя, както и Тракия.

Разлики при изписването на имената на градовете между двете преправки:

РП ПЙП

Просèчана / Просèчена,
Кòзàстена / Козястена
Софìа / Софìя
Казалнак / Казанлàк
Гòрнарека / Горнарекà
Дòлнадебра / Долнадèбра.

Появата на графемата *я* в Поп-Йоановата преправка, както и замяната на краесловните буквени начертания *-йа* с *-ìa*, т.е. *-ия* са доказателства за „якав“ изговор на *ѣ* и *а* – това, заедно с регистрираната редукция при ЛИ, потвърждава тезата за възникването на ръкописа в източнобългарските земи, а не в Рилския манастир (вж. Димитрова, Пеев 2012: 61).

От **структурно и словообразователно гледище** ойконимите се делят на едноосновни (прости) и двуосновни (съставни).

По-голямата част са простите ойконими. Двуосновните селищни имена в двете преправки са 19 (14%): Белиградчик, Никопòл, Родостòл (Дуросторум), Селистра, Бабàйскы (Бабаески), Месèвря (Месембрия), Карнобàт, Малотèрнову, Сàмоков, Етрополи, Рàдомир, Козястена, Неврокòп, Демìрисар, Новгрàд, Нòвипазар, Горнарека, Долнадебра, Новосèло.

Словообразователните модели, застъпени при образуването на СелИ в двете преправки, са суфиксалният, префиксалният, чрез конверсия (от готови лексикални единици), композиционен и синтактичен модел (посредством сливане на думи в една синтактично-лексикална цялост).

Суфиксален модел:

А. Наставки с апелативна функция:

–*ец*, –*ов-ец*: Лескòвиц;

–*ик*, –*ник*, –*чик*, –*чик*: Брезник, Меленìк, Белиградчик, Палчик, Пазаржик;

–*ич*: Петрìч;

–*иш*, –*ов-иш*: Рàдовиш, Тиквиш;

–*ка* (стб. –*ька*): Паланка.

Б. Адекватни наставки:

–ен (< -енъ), -на: Шумен, Сливен, Жеравна, Просечена, Вòдин (Воден);

–ов (-ев): Уряову, Севлиюву, Тернову, Ряову, Кесакову, Созову, Малотернову, Узунжову, Карлову; Кратову, Команову, Дякову, Тетову, Плясову.

В. Наставки с топонимична функция:

–ани: Кòчани;

–ина: Гюмюрцѝна, Прѝщина;

–ица (-н-ица, -ев-ица, -ов-ица): Берковица, Кутловица, Златица, Дупница, Вийница, Струмница, Катраница, Ужеца, Крушовица.

Префиксален модел:

за-: Загорà;

пре-: Пресла̀ва;

при-: Прѝлип, Прѝзрен;

про-: Просѐчана / Просѐчена;

раз-: Ра̀зграда.

Чрез конверсия (от готови лексикални единици): Сара, Нова, Адриан, Захра, Котел, Стена, Пещера, София, Баня, Тран (Трън), Враня, Круша, Новай, Драма, Сера, Щип, Негош, Шкодра, Река, Дебра, Кораб, Бер.

Композиционен модел: Белиградчйк, Никопòл, Родостòл (Дуросторум), Бабайскы (Бабаески), Карноба̀т, Са̀моков, Етрополы, Ра̀домир, Невроко̀п, Демйрисар, Месевря.

Синтактичен модел (посредством сливане на думи в една синтактично-лексикална цялост): Новгра̀д, Нòвипазар, Козястена, Горнарека, Долнадебра, Новосѐло, Малотèрнову.

Семантична класификация на селищните имена в двете преправки:

А. Физикогеографски (земеписни) селищни имена

• СелИ, свързани с неживата природа – планини, скали, котловини, реки, езера и др.: Берковица (Berkvitis ‘планини на победата’⁸), Кутловица (заради котловината, в която е разположен градът), Враца (по старопл. проход Вратцата⁹), Селистра (от индоевропейския корен *sil- < *seil- със знач. ‘влажен’ и древното име на река Дунав – Ис-

⁸ Според исторически източници тракийското племе трибали било разбито, а селището наречено Берквитис или Берквицис, което ще рече „планини на победата“, „победни хълмове“. Така е гласял римски надпис на част от плоча, намерена при горната баня на града през 1937 г.

⁹ Известно е от Врачанския надпис.

тер), Баба (Babadağ – на турски означава ‘планина на Отеца’), Айло (в КП Анхїал – от трак. **Akhelo(n)*, събирателно от **akhel-* < **akwel-* ‘вода’, първоначално название на рекичка до Анхиало – вж. БЕР 1: 12), Загора (от слав. *за-гора*, означаващо ‘зад гора, зад планина’), Котел (от *котѐл* – градът е разположен в котловина, която прилича на котел), Етрополи (от стб. **ѣтр-* ‘вътрешен, вътрешност’ и *пол’ѣ*, т.е. ‘вътрешно поле’ – БЕР 1: 514), Пещера (от *пещера*), Дупница (от *дупка* – градът е разположен в местност, която наподобява дупка), Просечана (Просечен – по прохода между Боздаг и Змийница, в чието подножие се намира), Меленик (от диал. *мел* ‘ронлива скала’, *мѐлник* ‘стръмно място с бяла и песъчлива почва’ – вж. БЕР 3: 724, свързва се със специфичните скали, сред които е разположен градът), Петрич (от гр. *пѣтра* ‘камък, скала’), Дохрен (по името на Дойранското езеро¹⁰), Струмница (Струмица – по името на река Струма), Кочани (по името на Кочанска река), Водин (Воден – от *вода*), Вардар (по името на река Вардар), Охрид¹¹ (от праслав. диал. *a-xridъ, стб. *о* ‘около’ и *хридъ* ‘рид’ – вж. БЕР 4: 985), Шкодра (или Скадар – по името на Шкодренското езеро), Дебра и Долнадебра (от стб. *дѣбрь* ‘долина, низина’), Река и Горнарека (от *река*), Кораб (по името на граничната планина между Република Македония и Албания), Драма (по името на река Драматика, от гр. *Удрѡμα* ‘богат на вода’¹²);

- СелИ по различни признаци, пространствени белези, качествени и относителни характеристики: Белиградчик (от *бѣл* и *град*), Плевен¹³ (от гр. *плѣως -α -ων* ‘пълен, цял, изобилен’, *плѣον* ‘много’), Тернову и Малотернову (свързват се със стб. кратко прил. *тръновъ*, *тръновъ* ‘трънлив, трънен, бодлив’, от общослав. основа *трън*, стб. *трънь*, рус. *тѣрнь*¹⁴, срвн. Търновец – прил. от *трън* и *-ец*¹⁵), Руссы (от лат. *rusos*, срвн. фр. *rouge* ‘червен’ – свързано с близката крепост Червен), Узунжову (от тур. *uzun* ‘дълъг’), Враня (от диал. *вран* ‘черен’, стб. *вранъ*), Сера (*сер/сяр* от стб. *сѣръ*, *сѣръий* бозав, пепеляв, сив’ – вж. Геров 1904: 311, БЕР 7: 725), Новград (от *нов* и *град*), Новосело (от *ново* и *село*), Негош (от гр. *Νέα Ανυούστα* > *Нягуста* > *Нягуса* > *Не-*

¹⁰ Легенди свързват името на езерото с момата Дойрана.

¹¹ Известно и чрез византийски източници като *‘Αχρίς*, *‘Αχρίδος* (грамота от 1019 г.).

¹² Според Й. Иванов името произхожда от трак. *drōta, *drāta ‘река’, от което на славянска почва се е получило *Драма* (Иванов 1982: 118).

¹³ Името му е споменато като *Плеун* в грамота на унгарския крал Ищван V през 1270 г.

¹⁴ Вж. Ковачев 1968: 552.

¹⁵ Вж. Чолева-Димитрова 2002: 175.

гуш), Призрен (от стб. *призьрѣти* ‘да запазя, да съхраня’, т.е. ‘съхранен’), Ужеца (от стб. *жзѣкъ* ‘тесен’, сравнит. степен *жжѣи/жжѣи, жжѣши, жжѣ*, срвн. със съвременната руска форма за сравнителна степен *уже*);

- СелИ, свързани с растителност: Уряову (Оряхово – от *орех*), Севлююву (Севлиево – от тур. *selvi* ‘кипарисовидни тополи’), Шумен (от *шума* ‘окапали листа’, диал. ‘гора, храсталак’), Сливен (от *слива*), Брезник (от *бреза*), Тран (Трън – от *трън*), Лесковиц (от *леска*), Круша и Крушовица (от *круша*);

- СелИ, свързани с животинския свят: Козла, Козложа, Козястена (от *козел, коза*), Айтос (от гр. *αἰτός* ‘орел’), Жеравна (от *жерав*), Телерис (Търлиш – от *търло* ‘кошара’¹⁶), Прилип (Прилеп – от *прилеп*).

Б. Културно-исторически селищни имена

- СелИ, свързани с бита и с човешка дейност: Видин (от *Вдинь* – свързва се с глагола *видя* и т. нар. *Бабини Видини кули*), Лома (по името на римската крепост *Алмус*), Лович (от *лов*), Разграда (от *град*), Жумая (от тур. *сита* ‘петък’, когато ставал пазар), Пазаржик и Новипазар (от *пазар*), Кесакову (от тур. *kes* ‘ръкойка, откос (слама за добитък)’, от *kes-tek* ‘режа’), Преслава (от *слава*), Созову (от гр. *Σωζόπολις* ‘град на Спасението’), Аскюю (*Хаскьой* – от тур. *has* и *köy* със знач. ‘село, принадлежащо на владетеля’), Сара (в КП Сарай – от тур. *saray* ‘дворец, палат’), Бургас (от гр. *πύργος* ‘кула’), Казанлак (Казанлък – от тур. *kızalag* ‘момичета’), Стена (от *стена, крепостна стена*), Самоков (от *самоков* ‘ковачница с водно задвижване на чука’), Златица (от *злато* – под близкия връх римляните са добивали злато), Баня (от *баня* ‘терми’), Гюмюржина (от тур. *gümürük* ‘мито’, *gümürükci* ‘митничар’), Демирисар (от тур. *demir* и *hisar* със знач. ‘железна крепост’), Паланка (остар. *паланка* със знач. ‘селище от градски тип без утвърдени административни функции’), Тиквиш (по името на историко-географската област *Тиквеш*), Скопе (Скопие – от лат. име *Scupi* на града крепост¹⁷), Катраница (от *катран*, свързано с добив на катран), Бытола (Битоля – от стб. *обитѣль* ‘жилище’, осмислено с глагола *быти*), Калканда (от тур. *Kalkandelen* ‘непробиваем щит’), Тулча (по името на крепостта *Тулица*);

- СелИ, свързани с религиозни вярвания и култови обекти: Бабайски (от Бабаески – на турски *Babaeski* означава ‘старият Отец’),

¹⁶ Според М. Фасмер името на селото се извежда от славянското *Trьlěšje от *lěsъ*, тоест *Три гори*, а Й. Заимов смята, че е *Търлиш, от *търло* ‘кошара’ и наставка *-иш*, като в Мъглиш, Черепиш и под. или от *търло* и гръцкото *-is* (вж. Иванов 1982: 209).

¹⁷ У Плиний се среща ороним *Skorpius*.

София (на църквата „Св. София“), Велес (на слав. бог Велес, покровител на добитъка), Дякову (от *дяк*, *дякон*).

В. Посесивни селищни имена

• от ЛИ, РИ и Пр: Адриан (Одрин – по името на римския император Адриан, основател на града), Месевря (Месембрия – ‘град на Мелса’, Мелса е митичният основател на града), Палчик (Балчик – от Балик, брат на деспот Добротица), Карлову (на името на Каралъ Али бей – местен феодал), Филибе и Филиопус (на името на Филип Македонски), Ихтиман (на името на Патриарх Евтимий – Евтим > Ивтим > Ихтим > Ихтима), Радомир (на българския цар Гаврил Радомир), Кюстандил (на деспот Константин Драгаш – средновековен български владетел, *Кюстендил* е турцизиран вариант на Константин), Смилян (от ЛИ *Смил*¹⁸), Радовиш (от първоначалния патроним *Радовишти*, който произхожда от ЛИ *Рад*, *Радо*), Тетову (на легендарния юнак Тето¹⁹), Скендер (по името на националния герой на Албания Скендербег);

• от етноними – Арбанас (от остар. *арбанасин* ‘албанец’²⁰, гр. *ἀρβανός* от по-старо *ἀλβανός* – вж. БЕР 1: 14), Карнобат (от капнобати²¹), Команово (Куманово – от кумани), Смилян (от смоляни²²).

С неясна семантика: Свищов (свързва се с името *Sistova*, рум. *Șiștova*), Нона (вероятно *Енос*), Чирпан (смята се, че е наследник на тракийско-римски античен и средновековен град, наречен *Карасура*), Ямбол (в Ямболския надпис от 1356 г. е посочено името **ДЪБИЛИН**, през XV век Константин Костенечки го нарича **ДОУБОУЛИНЪ**, а у турските автори градът се нарича *Iambolu*), Ниш (от античното име *Найсус*), Захна (Зъхна – ?), Меомия (Мехомия, нар. етимология го свързва с *мех*, *мехове* – за пренасяне на катран), Вийница (Виница, Виниче – ?), Щип (от античното име *Астибо*), Балжа (Балджа – ?), Прищина (?), Елбасан (?), Плясово (Пляса – ?), Бер (гр. *Верия* – ?).

¹⁸ Според една от версиите името на днешното с. Смилян, Смолянско, може да се изведе от ЛИ Смил, което заедно с негови производни е застъпено в региона (вж. Кръстанова и кол. 2010: 211; Каневска-Николова и кол. 2015: 95 – 97).

¹⁹ Местна легенда разказва, че градът е наречен на легендарния юнак *Тето*, който изчистил мястото на днешния град от змии.

²⁰ В Дубровнишката грамота след 1230 г.

²¹ Тракийско племе, населявало местността, *Сарнобаты* – така били наричани насмешливо от гърците, което означава ‘хранещи се с въздух’, от гр. *καπνός* ‘пушек, дим’. В дубровнишки документ от 1595 г. градът е отбелязан като Караново, както са го наричали българите. В сведенията и пътеписните бележки се споменава под различни имена: Кариноваса, Каринабад, Карново.

²² Това Сели, посочено в турски дефтер от 1676 г., се свързва от българските историографи със славянското племе *смоляни*.

В резултат на фонетичната, словообразователната и семантичната характеристика на селищните имена в Рилската и Поп-Йоановата преправка могат да се направят следните изводи:

- При СелИ в двете преправки се открива източнобългарска редукция на $o > u$ и $e > i$, както и поява на графемата *я* и замяна на краесловните буквени начертания *-iа* с *-iа* (в ПИП), т.е. *-ия* – доказателства за „якав“ изговор на *ѣ* и *а*, следователно преписвачите са от източнобългарските земи или преправките са създадени в тези земи.
- Други интересни фонетични особености са: рефлексът *а* на стб. голям ер под ударение; елизията на съгласен *х* и промяната $ц > ж$.
- Най-продуктивният словообразователен модел е суфиксалният: наставките с апелативна функция *-ик*, *-ник*, *-чик*, *-шник*, адективните наставки *-ов* (*-ев*) и наставките с топонимична функция *-ица* (*-н-ица*, *-ев-ица*, *-ов-ица*).
- Най-голям е броят на земеписните СелИ, следвани от СелИ, свързани с бита и с човешка дейност, както и посесивните СелИ. Това показва привързаността на старите българи към тяхната земя и родов корен, свидетелство е за силния им патриотичен порив.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов 1966:** Ангелов, Б. *Рилска преправка на „История славянобългарска“*. [Angelov, B. *Rilska prepravka na „Istoriya slavyanobalgarska“*]. София: БАН, 1966.
- БЕР 1, 3, 4, 7:** *Български етимологичен речник*. [Balgarski etimologichen rechnik.] София: БАН, Т. I, 1971; Т. III, 1986; Т. IV, 1995; Т. VII, 2010.
- Геров 1904:** Геров, Н. *Речник на българския език*. Т. 5. [Gerov, N. *Rechnik na balgarskiya ezik*]. Пловдив: Дружествена печатница „Съгласие“, 1904.
- Димитрова, Пеев 2012:** Димитрова, М., Д. Пеев. Из историята на *Историята* – преписи и преработки на Паисиевия текст. [Dimitrova, M., D. Peev. *Iz istoriyata na Istoriyata – prepisi i prerabotki na Paisieviya tekst*.] // *Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“*, Филология. том 50, кн. 1, сб. А, 2012, 50 – 72.
- Драгова 2012:** Драгова, Н. Пред-уведомление за онези читатели, които искат да придружат научните търсения между двете чествания: 200-годишнината на „История славянобългарска“ в 1962 и „Четвъртхилядолетието“ ѝ – предстоящо за 2012. [Dragova, N. *Pred-vedomlenie za onezi chitateli, koito iskat da pridruzhata nauchnite tarseniya mezhdur dvete chestvaniya: 200-godishninata na „Istoriya*

slavyanobalgarska“ v 1962 i „Chetvarthilyadoletieto“ i – predstoyashto za 2012.] // *Везни*, № 5, 2012, 40 – 46.

Дринов 1871: Дринов, М. Отец Паисий, неговото време, неговата история и учениците му. [Drinov, M. Otets Paisiy, negovoto vreme, negovata istoriya i uchenitsite mu.] // *Периодическо списание на Българското книжовно дружество*, г. I, № 4. Браила, 1871, 3 – 26.

Иванов 1982: Иванов, Й. *Местните имена между Долна Струма и Долна Места*. [Ivanov, Y. Mestnite imena mezhdru Dolna Struma i Dolna Mesta.] София: БАН, 1982.

Каневска-Николова 2017: Каневска-Николова, Ел. Наблюдения върху собствените имена в две преправки на Паисиевата *История* (Рилската и Поп-Йоановата). [Kanevska-Nikolova, El. Nablyudeniya varhu sobstvenite imena v dve prepravki na Paisievata *Istoriya* (Rilskata i Pop-Yoanovata).] // *LiterNet*, 26.10.2017, № 10 (215), <<https://litenet.bg/publish31/elena-kanevska-nikolova/sobstveni-imena-paisij.htm>> (30.10.2017).

Каневска-Николова и кол. 2015: Каневска-Николова, Ел., Кръстанова, В., Петрова, М. Михайлов, М., Томова, Н., Ламбова, М. *Селищни имена от Смолянско*. [Kanevska-Nikolova, El., V. Krastanova, M. Petrova, M. Mihaylov, N. Tomova, M. Lambova. Selishtni imena ot Smolyansko.] Смолян: Отзвук Прес, 2015.

КП 2012: Кесарий поп Василев. *Летопис славяно-болгар. Кесаревият препис на „История славянобългарска“*. [Kesariy pop Vasilev. Letopis slavyano-bolgar. Kesareviyat prepis na „Istoriya slavyanobalgarska“.] Велико Търново: Абагар, 2015.

Ковачев 1968: Ковачев, Н. Търново – Велико Търново. Етимология и история на названието на града. [Kovachev, N. Tarnovo – Veliko Tarnovo. Etimologiya i istoriya na nazvaniето na grada.] // *Трудове на ВПИ „Братя Кирил и Методий“ – В. Търново*. Том IV. 1966/67. София: Наука и изкуство, 1968, 541 – 565.

Кръстанова и кол. 2010: Кръстанова, В., Петрова, М., Николова, Ел., Михайлов, М., Томова, Н. *Честотен речник на личните имена в Смолянско*. [Krastanova, V., Petrova, M., Nikolova, El., Mihaylov, M., Tomova, N. Chestoten rechnik na lichnite imena v Smolyansko.] Смолян, 2010.

Кръстева 2012: Кръстева, М. Предай нататък! [Krasteva, M. Preday natatak!] // *Втора Харитонова преправка на „История славянобългарска“ (Чирпан, 1831)*. Първо фототипно издание, 2012, 165 – 208.

Кръстева 2014: Кръстева, М. Поп-Йоанова преправка на „История славянобългарска“: академични (хипо)тези. [Krasteva, M. Pop-Yoanova

prepravka na „Istoriya slavyanobalgarska“: akademichni (hipo)tezi.] // *Материали III Міжнародного науково-методичного семінару з болгарської мови, літератури, культури та історії (15 – 16 травня 2014 р).* Збірник тез. Бердянск: БДПУ, 2014, 164 – 167.

Куршумова 2014: Куршумова, М. Поп-Йоановият препис на „История славянобългарска“ като част от текстовото семейство на Рилската преправка (Лексикално-семантични съпоставки). [Kurshumova, M. Pop-Yoanoviyat prepis na „Istoriya slavyanobalgarska“ като част от текстовото семеystvo на Rilskata prepravka (Leksikalno-semantichni sapostavki).] // *LiterNet*, 17.08.2014, № 8 (177), <<http://litternet.bg/publish30/mariana-kurshumova/pop-joanov-prepis.htm>> (10.08.2017).

Ламански 1869: Ламанский, В. И. Болгарская словесность XVIII вѣка. [Lamanskiy, V. I. Bolgarskaya slovesnost' XVIII veka.] // *Журнал Министерства народного просвещения*, № CXLV, сентябр. Москва, 1869, 107 – 123.

Тодоров 1982: Тодоров, Ил. Разпространение и въздействие на „История славеноболгарская“ през Възраждането. [Todorov, Il. Razprostranenie i vazdeystvie na „Istoriya slavenobolgarskaya“ prez Vazrazhdaneto.] // *Първи международен конгрес по българистика. Доклади. Кн. I. Националноосвободителни движения XV – XVIII в.* София: БАН, 1982, 40 – 50.

Чолева-Димитрова 2002: Чолева-Димитрова, А. *Селищни имена от Югозападна България. Изследване. Речник.* [Choleva-Dimitrova, A. Selishtni imena ot Yugozapadna Balgaria. Izsledvane. Rechnik.] София – Москва: Пенсофт, 2002.